

УДК 001.895:33

Чорний О.В.
*кандидат філософських наук,
докторант кафедри маркетингу та аграрного бізнесу
Вінницького національного аграрного університету*

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

У статті висвітлюється важливість застосування комплементарного підходу до економічної науки. Логічно та послідовно проводиться думка про зв'язок міждисциплінарного підходу з інноваціями. Надаються деякі вказівки відносно створення і розвитку національної інноваційної системи. Окрема увага приділена ролі, яку університети та національна наукова спільнота відіграють у процесі створення інновацій. Надається тлумачення ролі міждисциплінарної економічної науки у створенні інновацій. На теоретичному рівні розглянуто інтеграцію між академічними дисциплінами. У сучасному суспільстві існує потреба в застосуванні комплементарного підходу до економічної науки. Економічні теорії та концепти є важливою складовою вирішення реальних проблем. Спільне використання наукового інструментарію різних академічних дисциплін може слугувати підвищенню інноваційності. Ця перспектива є продуктивною для підвищення ролі наукової спільноти в суспільному житті.

Ключові слова: економічна наука, міждисциплінарна економічна наука, комплементарний підхід, інноваційність, інновації, університет.

Чёрный О.В. ИННОВАЦИОННОСТЬ КАК ОСНОВНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ

В статье рассматривается важность применения комплементарного подхода к экономической науке. Логично и последовательно проводится мысль о связи междисциплинарного подхода с инновациями. Предоставляются некоторые указания относительно создания и развития национальной инновационной системы. Особое внимание уделено роли, которую университеты и национальное научное сообщество играют в процессе создания инноваций. Предоставляется толкование роли междисциплинарной экономической науки в создании инноваций. На теоретическом уровне рассмотрена интеграция между академическими

дисциплінами. В сучасному суспільстві існує потреба в застосуванні комплементарного підходу до економічної науки. Економічні теорії та концепції є важливою складовою рішення реальних проблем. Спільне використання наукового інструментарію різних академічних дисциплін може сприяти підвищенню інноваційності. Ця перспектива є продуктивною для підвищення ролі наукового суспільства в суспільній житті.

Ключові слова: економічна наука, міждисциплінарна економічна наука, комплексний підхід, інноваційність, інновації, університет.

Chornyi Oleh. INNOVATIVENESS AS THE BASIC CHARACTERISTIC OF INTERDISCIPLINARY ECONOMICS

The 21st century is characterized by the strong development of links between individuals, communities and countries in a global dimension. Information and communication technologies allow us to build up communication and receive information in huge quantities. This global awareness creates a situation in which knowledge becomes accessible to everyone. As a result, there is a significant stratification and a gap between developed and transitive countries. Today we can talk about different attitudes towards science and innovation in different countries. Information gaps are widespread phenomena, therefore it is often difficult to find out what exactly leads countries and their population to prosperity. Next in the paper, we will provide statements that will allow us to explain the role of interdisciplinary economics in a development of innovation. One can say that applying an interdisciplinary approach to economics can improve the performance of the national innovation system in general. Modern generations faced with the problem of excessive volumes of information, management of "scattered" knowledge and its systematization could mean finding the right path to solving of most problems. Rejection of economics isolation, even more: effective cooperation with other branches of knowledge creates numerous opportunities for the development of a country. Looking ahead, let's say that one can create a general vision that will be characterized by encyclopedic and holistic knowledge, so you can see the place of economics among other sciences and find productive forms of interaction. The specification of the connections that economics has with other scientific disciplines can lead to a better understanding of economics itself. Therefore, knowledge management and application of economic knowledge will be more productive, that will increase the innovation of the economic science itself. However, we want to focus on a part of the work that can be done by economics in interdisciplinary studies, using different backgrounds.

Keywords: economics, interdisciplinary economics, complementary approach, innovativeness, innovations, university.

Постановка проблеми. XXI століття характеризується потужним розвитком зв'язків між індивідами, спільнотами та країнами у глобальному вимірі. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють нарощувати зв'язки та отримувати інформацію у величезних кількостях. Така глобальна поінформованість створює ситуацію, в якій знання стають доступними кожному. Як наслідок проявляється значне розшарування та розрив між розвиненими та відсталіми країнами. На сьогодні можна говорити про різне ставлення до науки та інновацій в різних країнах. Інформаційне забруднення є поширеним явищем, тому часто важко виявити, що саме призводить країни до процвітання, а їх населення до заможності. Далі в роботі, ми наведемо твердження, котрі дозволять нам пояснити роль міждисциплінарної економічної науки в розвитку інновацій. Можна сказати, що застосування міждисциплінарного підходу до економічної науки може покращити діяльність національної інноваційної системи в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Створення та імплементація знань, що пов'язані з економікою та інноваціями є досить обширними. Проблемами розуміння інноваційної економіки займається Н.М. Краус. Вплив світового досвіду на інноваційний розвиток економіки України вивчає О.С. Кваша. Різні інноваційні аспекти економічного розвитку досліджують А.А. Тербух, О.А. Мельниченко, С.М. Січко. Матеріал відносно інноваційного розвитку економіки є досить обширним, все ж роль міждисциплінарних знань у підвищенні інноваційності економічної науки потребує свого належного опрацювання.

Цілі статті. Метою статті є дослідження характерних особливостей зв'язку міждисциплінарності з економічною наукою, а також підвищення інноваційності економічних процесів за рахунок посилення вищевказаного зв'язку.

Виклад основного матеріалу. Ми хочемо зосередити увагу на тому, яку роль інновації, і витрати на інновації, відіграють у розвитку не лише окремих країн але й цілих регіонів. Наприклад у Європейському Союзі постійно приділяють увагу розробці і впровадженню інновацій. Такі інновації можуть

сприяти покращенню окремих секторів народного господарства, або оптимізувати певні операції. В будь-якому випадку є поширеною думка про те, що інновації – це покращення і часто вони пов'язані з позитивним економічним ефектом. Ось висновки відносно витрат на інновації: «... результати нашого дослідження показали, діяльність пов'язана з інноваціями, виміряна у витратах на R&D, має позитивні зв'язки з продуктивністю праці в регіонах Європи» [1, с. 67]. В цій частині нашого дослідження, ми лише хочемо зосередити увагу на загальних моментах пов'язаних з інноваціями. Є загальновідомим той факт, що рівень інноваційності корелює з розвитком, тому зупинимось на системному підході до створення, впровадження та поширення інновацій.

В Україні у кінці другої декади XXI століття відбувається чимала кількість продуктивних змін. Все ж Україна є країною з трансформаційною економікою. Можна лише здогадуватись через скільки десятиліть наша країна стане заможною та розвинутою державою. В будь-якому випадку можна з впевненістю сказати, що швидкість переходу залежатиме, не в останню чергу, від системного та масштабного підходу до створення інновацій. Таким чином, найширша взаємодія між установами та акторами в межах держави, може бути спрямована на підтримку інноваційної діяльності. За останні чотири роки урядом України була здійснена чимала кількість реформ, котрі можуть вважатись покращеннями та інноваціями. Медична реформа, поліцейська реформа, управлінська реформа, антикорупційна реформа, освітня реформа, реформа електронного управління, реформа державних закупівель, військова реформа та підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом є корисними інноваціями, котрі збільшили конкурентоспроможність України. Зважаючи на це, зазначимо, що національна інноваційна система залежить від подальших кроків у напрямку покращення умов життя населення, полегшення умов ведення бізнесу, збільшення фінансування освітньої і наукової діяльності, покращення репутації держави, створення сприятливого клімату для інновацій тощо.

Національна інноваційна система залежить від активної участі у процесах створення інновацій всіх

основних гравців: держави, університетів, бізнесу, громадянського суспільства та численних іноземних інституцій. Розвиток найсприятливіших інноваційних стратегій є окремим питанням. Варто наголосити, що найбільший потенціал у розвитку інновацій належить українським науковцям та освітянам. На базі системи вищої освіти і науки можливо створити продуктивну та дієву національну інноваційну систему. Оскільки інформаційні ресурси національних університетів є значними, суттєва частина роботи з покращення національної інноваційної системи залежить від доступності, відкритості та систематизації знань, що належать університетам. Координація всієї національної системи вищої освіти, покращення зв'язків між університетами, знання переваг кожного університету, впровадження інноваційних програм в самих університетах можуть слугувати системному впровадженню інновацій.

Серед розвинутих країн можна знайти численні приклади підсилення інноваційності університетської системи. Одним з таких прикладів є фінансування інноваційних програм в університетах урядом США: «... пріоритетність покладена на міждисциплінарні активності федеральними фінансовими агентствами в Сполучених Штатах. Ці активності включали великомасштабні дослідницькі програми, інноваційні навчальні плани і тренувальні курси для бакалаврів» [2, с. 331]. Оскільки міждисциплінарним дослідженням надається значна вага, в цій роботі ми хочемо зосередити увагу на застосуванні міждисциплінарного підходу до економічної науки і інноваційності такого поєднання. Не можливо прогнозувати чи міждисциплінарні дослідження здобудуть підтримку в Україні на державному рівні, оскільки це не лише відсутність перешкод, але й надання фінансування, котре є співмірним з якістю інноваційного продукту. Проте можна сказати, що потреба в таких дослідженнях є чималою. Навіть наше невелике дослідження, у свій спосіб, намагається вказати на переваги застосування міждисциплінарного підходу до економічної науки.

Практичним аспектом зрощення національної інноваційної системи є конкретні кроки з розвитку інновацій. Наприклад проведення консультацій, круглих столів, зібрань, спеціальних тренінгів можуть підсилити створення інновацій в певній організації. «Акселератором інновацій є інтенсивна бізнес програма (зазвичай три місяці), котра включає наставництво, освітні компоненти, нетворкінг, що націлені на допомогу швидкому зростанню бізнесу» [3, с. 215]. До таких бізнес програм можуть залучатися різні стейкхолдери, різні наукові галузі, різноманітні ресурси. Їх характерною особливістю є вирішення реальних проблем з котрими зіштовхується країна, область чи окрема соціальна група. Економічний аспект таких досліджень є вкрай важливим. І хоча економічна наука може займати не домінантне місце в таких програмах, все ж використання економічних знань може значно підсилити спільні намагання. Відмова від «економічного імперіалізму» дозволяє економічній науці «на рівних» приймати участь у розвитку інновацій. Важливо зрозуміти, що застосування міждисциплінарного підходу до економічної науки створює продуктивні шляхи взаємодії між останньою та різними науками, на умовах рівності та взаємної поваги.

Проблеми сьогодення швидше схожі на можливості, за належного їх розуміння можливо досягти підвищеної продуктивності. Упорядкування інформації та налагодження співпраці між віддаленими галузями може суттєво покращити діяльність спря-

мовану на створення інновацій. Сучасні покоління зіштовхнулись з проблемами надвеликих об'ємів інформації, управління «розпороченим» знанням та його систематизація може означати знаходження правильного шляху до вирішення більшості проблем. Відмова від ізоляції економічної науки, навпаки: ефективна співпраця з іншими галузями знань створюють численні можливості для розвитку країни. Забігаючи наперед, скажемо, що можна створити загальне бачення, котре буде характеризуватися енциклопедизмом та холистичністю, таким чином можна побачити місце економічної науки серед інших наук і виявити продуктивні форми взаємодії.

Інновації є складною темою, оскільки вони потребують точного знання необхідних нововведень. Крім того, в більшості випадків вони пов'язані з додатковим економічним ефектом. Відтак вони стосуються цінного знання, а також є ефективнішими порівняно з звичними формами діяльності. Зважаючи на це потрібно зрозуміти, що в умовах глобалізації розпарування та нерівність є досить значними явищами. Наведемо цитату: «В той час як невизначеність та незахищеність є явно існуючими, так само існують можливості інноваційного та креативного мислення; традиційні дисциплінарні кордони є більш проникними, і нові зв'язки можуть бути створеними» [4, с. 183]. Зрозуміло, що стан справ, коли дисциплінарні відмежовані знання (у формі вчених-спеціалістів, професійних спільнот, спеціалізованих галузевих знань) були єдиною формою ефективного існування науки змінився. Сьогодні, в глобальних масштабах, всіляко заохочується спільне використання різних наукових галузей для вирішення проблем пов'язаних з реальністю. Цей комплементарний підхід дозволяє створити нові перспективи, таким чином нові міждисциплінарні знання виявляються ефективними у вирішенні існуючих проблем новими засобами.

Інформація пов'язана з інноваціями є цінним знанням, воно може покращити існуючі явища та процеси. Безсумнівно, що таке інноваційне знання має стосунок до створення та розвитку економіки знань. Суттєва частина цих знань має міждисциплінарний характер. Звісно в різних наукових спільнотах погляд на міждисциплінарні дослідження може бути різним, проте, як зазначено в цитаті, вони є одними з основних складових економіки знань. Ситуація, коли окремі дисциплінарні перспективи об'єднуються з метою надання ефективного пояснення та вирішення проблем реальності є цілком нормальною у розвинених країнах. І хоча в Україні все ще відчувається нестача в методології та теорії міждисциплінарних досліджень, її може покрити долучення до глобального міждисциплінарного дискурсу. Незважаючи на ізолюваність української науки в радянський період, долучення до напрацювань закордонних вчених означає, в тому числі, побудову національної економіки знань. Така економіка знань не буде ізолюваною, оскільки знання українських науковців повинні корелювати з працями закордонних колег. Зважаючи на це існує певна потреба у перекладі праць закордонних вчених пов'язаних з міждисциплінарністю.

Міждисциплінарні дослідження пройшли значний розвиток: від опору та ігнорування до найширшого визнання. Міждисциплінарні знання визнаються інноваційним, також наголошується на їх ролі в побудові економіки знань (найважливішої частини економіки). Існують навіть окремі дослідження котрі досліджують рівні цитування в залежності від харак-

теру досліджень: «Дослідження виявили позитивне відношення між міждисциплінарними публікаціями і вищим рівнем цитування; таким чином, міждисциплінарна продукція буде краще цитована ніж дисциплінарна продукція» [5, с. 1]. Зрозуміло, що таке дослідження стосується лише окремих міждисциплінарних досліджень, проте така інформація є продуктивною в розумінні важливості міждисциплінарних досліджень, а також рівня цікавості до них.

Серед знань пов'язаних з міждисциплінарним підходом, міждисциплінарною теорією можна знайти досить сміливі припущення. Ось одне з них: «Міждисциплінарні дослідження є наріжним каменем наукового прогресу і інновацій» [6, с. 2]. Таке розуміння пов'язане з потенціалом міждисциплінарного підходу у покращенні економічної та соціальної реальності. Зрозуміло, що міждисциплінарна економічна наука та потенціал її розвитку є частиною таких змін, адже провадження наукових досліджень, котрі характеризуються інноваційністю та прогресивністю в великій мірі залежить від економічної ефективності. Природні ресурси та людські ресурси є обмеженими і це створює прагнення до підвищення економічної ефективності діяльності. Економічна теорія, понятійний апарат економічної науки та економічна методологія можуть багато в чому підсилити та пришвидшити прогресивні зміни як в розвинених суспільствах, так і в суспільствах, що розвиваються. Саме на це спрямовані спроби міждисциплінарної економічної науки.

Тверезий погляд на роль міждисциплінарних досліджень пов'язаних з інноваціями дозволяє ствердно вести мову про те, що якщо ця роль і не є головною, то все ж вона є одною з основних. Корисним тут виявляється застосування економічного інструментарію для розрахунку економічного ефекту від тих чи інших інновацій. Наприклад такі міждисциплінарні проблеми, як реформування аграрного сектору чи впровадження відновлювальної енергетики у великій мірі залежать від використання різноманітних економічних категорій. На рівні знання про сільськогосподарські культури чи технології їх вирощування, суттєвого розгляду також потребують і питання підвищення економічної ефективності. Якщо вирощування нових культур, або зміна відносин в аграрному секторі не будуть мати належного економічного ефекту, то такі зміни не можуть вважатися продуктивними і тим паче інноваційними. Саме тому використання економічних знань спільно з іншими науками є інноваційним, частина роботи, коту виконують економісти і вчені в сфері бізнесу може суттєво покращити існуючий стан справ у великій кількості галузей народного господарства.

Міждисциплінарні дослідження не лише самі по собі є інноваційними, вони також можуть стати катализатором продуктивних перетворень у тих сферах, які вже не є продуктивними, або раніше не розглядалися як такі. Таким чином ми можемо говорити або про зростання інноваційності існуючих процесів, або про запровадження нових форм роботи, котрі будуть інноваційними. Застосування міждисциплінарного підходу до економічної науки може підвищити рівень інноваційності самої економічної науки. Конкретизація зв'язків котрі має економічна наука з іншими науковими галузями може призвести до кращого розуміння економічною наукою самої себе. Відтак управління знаннями та застосування знань, котрі є в наявності в економічній науці будуть відбуватися більш продуктивно, що збільшить інноваційність самої економічної науки. Проте, ми наразі

хочемо зупинитися на частині роботи, котру може виконати економічна наука в міждисциплінарних дослідженнях різного шабу.

Для кращого розуміння тих змін, котрим може сприяти міждисциплінарна економічна наука звернемось до концепту інноваційного менеджменту. «Інтеграція знання між різними дисциплінарними полями стає критично важливою для інноваційного менеджменту» [7, с. 774]. Інноваційний менеджмент (або управління інноваціями) відноситься до пошуку можливостей, створення теоретичної бази, розробки продуктивних стратегій, активізації взаємодії між стейкхолдерами та реалізації інноваційного проекту. Зрозуміло, що якщо конкретні інновації потребують більше однієї дисциплінарної перспективи, корисним буде використання теорії та методології міждисциплінарних досліджень. Таким чином в управлінні процесом створення інновацій виявиться міра необхідності залучення кожної дисциплінарної перспективи. Конкретний інноваційний проект, від розробки концепції до реалізації, потребує чимало часу та залучення спеціалістів для виконання певної частини роботи. Розвиток концепту міждисциплінарної економічної науки має на меті створити найбільш продуктивні умови для використання економічних знань в найрізноманітніших міждисциплінарних проектах.

В цій, завершальній частині нашого дослідження ми б хотіли зосередити увагу саме на університеті, як місці котре володіє найбільшим потенціалом у створенні знань та інновацій, та котре потребує використання міждисциплінарного підходу для управління всім сукупним знанням, що знаходиться в його розпорядженні. Наведемо цитату: «... використання існуючої знаннєвої бази міждисциплінарних досліджень як інноваційного підходу, що поєднує дисципліни, котрі стосуються бізнесу, людей, і місць відноситься до ефективного розподілу університетських ресурсів» [8, с. 173]. Переклад з англійської мови є дещо заплутаним, проте проаналізувавши його ми можемо зрозуміти, що використання міждисциплінарного підходу має значний вплив на підвищення ефективності розподілу університетських ресурсів. Така ефективність може міститися у налагодженні зв'язків між університетом, бізнесом та людьми. Саме тому, розвиток області-регіону за участі університету може мати міждисциплінарний характер. Правильні місця можуть також означати включення різноманітних соціальних груп до взаємодії з університетом задля здійснення інноваційної діяльності. Таким чином розподіл університетських ресурсів може відбуватися ефективніше, шляхом спрямування людських і фінансових ресурсів на інноваційну діяльність пов'язану з конкретними проектами.

Варто зазначити наступне: міждисциплінарна взаємодія є складним явищем і тому вимагає певного досвіду в межах однієї науки і крім того розуміння переваг, котрі можуть надати інші науки. Безсумнівно, більшість талановитих та відомих вчених якщо і не приділяли суттєвої уваги міждисциплінарному підходу, то вже напевно знали місце галузі знань, якою займаються, серед інших наук. Значний досвід досліджень в одній галузі, так само як і освітня діяльність дає можливість зрозуміти всі характерні особливості теорії і практики тієї чи іншої науки. Таке розуміння стосується як встановлення дисциплінарних меж так і можливості їх подолання. Все вказує на те, що в університетах в середовищі вчених та викладачів з чималом досвідом може бути знайдена підтримка у провадженні міждисциплінарних досліджень, або застосуванні міждисциплінар-

ної проблематики. Саме тому економічні факультети національних університетів є сприятливим місцем для розвитку та проведення міждисциплінарних досліджень пов'язаних з економічною наукою.

Враховуючи все вищенаведене, потрібно зробити зауваження відносно наступного. Міждисциплінарна теорія, міждисциплінарний підхід та міждисциплінарні дослідження є складними явищами і застосовувати їх потрібно обережно. Часто застосування міждисциплінарного підходу потребує ґрунтовного ознайомлення з міждисциплінарною теорією, а вдале проведення міждисциплінарних досліджень вимагає уважного ставлення до дисциплінарних кордонів, а також концептів, понять, термінів, методів закріплення за окремими науками. Наведемо цитату: «... використання численних підходів і відокремлених галузей знання та досліджень може створити двозначність термінології, парадигм та соціальних побудов специфічних для окремої науки» [9, с. 17]. Аби уникнути такої двозначності, краще використовувати як міждисциплінарний так і полідисциплінарний підходи. Останній допомагає уникнути сплутування, оскільки кожна наукова перспектива розглядається окремо, а кожний дисциплінарний науковець виконує свою частину роботи.

Висновки. Застосування міждисциплінарного підходу до економічної науки дозволяє створити чимало напрямків інноваційної діяльності, котрі в основному пов'язані з освітньою і науковою діяльністю. Залучення до інноваційних проектів різноманітних стейкхолдерів дозволить виявити можливості економічної науки у створенні інноваційної продукції. Міждисциплінарна економічна наука є напрямком, що вже утвердився в світовому науковому дискурсі, саме тому знання міждисциплінарної теорії є ключовим у розумінні та використанні економічної науки спільно з іншими науковими галузями. Сучасні уні-

верситети володіють великим об'ємом знань а також людськими ресурсами, саме тому вони визначаються як основні стейкхолдери у процесі створення міждисциплінарного інноваційного продукту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Vieira E. The innovation factor: an econometric model of productivity in european regions / E. Vieira, E. Vazquez-Rozas, I. Neira // *Regional and sector economic studies*. Volume 8, Issue 1. 2008. P. 59–70.
2. Holley K.A. Interdisciplinary strategies as transformative change in higher education / K.A. Holley // *Innovation in higher education*. № 34. 2009. P. 331–344.
3. Fernandes S. Innovation accelerators as entrepreneurial and interdisciplinary engines: the Portuguese case / S. Fernandes // *Journal of spatial and organizational dynamics*. Volume IV, Issue 3. 2016. P. 213–228.
4. Bronet F. Product design and innovation: evolution of an interdisciplinary design curriculum / F. Bronet, R. Eglash, G. Gabriele, D. Hess, L. Karan // *International journal of engineering education*. Volume 19, Number 1. 2003. P. 183–191.
5. Lopez W. Interdisciplinarity: a perspective from the dynamics of scientific production and communication / W. Lopez // *Universitas psychologica*. Volume 14, Number 1. 2015. P. 1–2.
6. Horowitz A.M. Building bridges through collaboration – a pathway for interdisciplinary research / A.M. Horowitz // *Trends in cell biology*. Volume 13, Number 1. 2003. P. 2–3.
7. Hacklin F. Convergence and interdisciplinarity in innovation management: a review, critique, and future directions / F. Hacklin, M.W. Wallin // *the service industries journal*. Volume 33, Number 7–8. 2013. P. 774–788.
8. Razmak J. interdisciplinary approach: a lever to business innovation / J. Razmak, C.H. Belanger // *International journal of higher education*. Volume 5, Number 2. 2016. P. 173–182.
9. Jenkins D.M. Context matters: an interdisciplinary studies integration of the National Leadership Education Research Agenda / D.M. Jenkins, J.P. Dugan // *Journal of leadership education*. Volume 12, Issue 3. 2013. P. 15–29.